

Προτάσεις προς την πολιτεία για τα συστήματα ασφαλούς ηλεκτρονικής ψηφοφορίας

Ένα από τα βασικά ζητήματα που απασχόλησαν τους συμμετέχοντες στις εργασίες της Ομάδας Εργασίας ΣΤ-4 και που συζητήθηκαν κατά τη διαβούλευση ήταν η διαμόρφωση προτάσεων με στόχο την ανάπτυξη της σχετικής αγοράς. Μία από τις δυσκολίες για τη διαμόρφωση συγκεκριμένων προτάσεων ήταν η πρώιμη φάση στην οποία βρίσκονται τα συστήματα ηλεκτρονικής ψηφοφορίας, καθώς τα περισσότερα από τα συστήματα αυτά τελούν είτε υπό ανάπτυξη είτε υπό δοκιμή.

Η ανάπτυξη της σχετικής αγοράς εξαρτάται από ένα πλήθος παραγόντων, όπως η:

- αξιοπιστία των συστημάτων,
- ευκολία χρήσης των συστημάτων,
- αποδοχή και η συμμετοχή των πολιτών,
- αποδοχή εκ μέρους του πολιτικού κόσμου,
- νομική και θεσμική κατοχύρωση της ηλεκτρονικής ψηφοφορίας,
- εξάπλωση της χρήσης των νέων τεχνολογιών και του διαδικτύου.

Επιπλέον, οι επιδράσεις που θα ασκήσει η εξάπλωση των τεχνολογιών της ηλεκτρονικής ψηφοφορίας στο πολιτικό σύστημα και στη λειτουργία του πολιτεύματος δεν είναι δυνατόν να εκτιμηθούν με ακρίβεια. Εύκολα, όμως, μπορεί κάποιος να διαπιστώσει ότι τα συστήματα αυτά αποτελούν ένα μέσο που οδηγεί σε αμεσότερη δημοκρατία, καθώς διευκολύνει τη διεξαγωγή τοπικών ή εθνικών δημοψηφισμάτων, καθώς και την άμεση έκφραση της γνώμης των πολιτών για κάθε πολιτικό και κοινωνικό ζήτημα.

Από την άλλη μεριά, δεν μπορούν να αγνοηθούν οι κίνδυνοι για αποκλεισμό ορισμένης μερίδας των πολιτών από τις διαδικασίες της άμεσης δημοκρατικής συμμετοχής. Όπως, επίσης, δεν είναι εφικτό να προβλεφθεί εάν η χρήση των τεχνολογιών αυτών θα συνοδευτεί από μία ποιοτική εμβάθυνση της Δημοκρατίας, κυρίως όσον αφορά την ενημέρωση και τη διαμόρφωση γνώμης των πολιτών.

Κατά συνέπεια, οι προτάσεις που προέκυψαν από τη διαβούλευση ήταν σε κάποιο βαθμό γενικού χαρακτήρα, προσφέρουν, όμως, ένα βασικό οδηγό για την ανάπτυξη της σχετικής αγοράς και για την αξιοποίηση των υφιστάμενων τεχνολογιών. Αναλυτικότερα οι προτάσεις που διαμορφώθηκαν παρουσιάζονται στις παραγράφους που ακολουθούν.

Θεσμικό και νομικό πλαίσιο

Η ανάπτυξη της τεχνολογίας ηλεκτρονικής ψηφοφορίας και η διαμόρφωση του θεσμικού και νομικού πλαισίου βρίσκονται σε μία δυναμική διαδραστική σχέση. Η ανάπτυξη και εφαρμογή της τεχνολογίας προϋποθέτει τη διαμόρφωση του θεσμικού και νομικού πλαισίου και αντιστρόφως η διαμόρφωση του θεσμικού και νομικού πλαισίου προϋποθέτει τον εντοπισμό των προβλημάτων που ανακύπτουν από την εφαρμογή της σχετικής τεχνολογίας.

Για να αποφευχθεί το προφανές αδιέξοδο απαιτείται μία παράλληλη πορεία, όπου οι βασικές θεσμικές παρεμβάσεις θα επιτρέψουν την αρχική εφαρμογή της τεχνολογίας και τα συμπεράσματα της αξιολόγησης της εφαρμογής της τεχνολογίας θα δώσουν τη δυνατότητα για επέκταση του νομικού και θεσμικού πλαισίου. Τα συστήματα ηλεκτρονικής ψηφοφορίας θα μπορούσαν, για παράδειγμα, αρχικά να εφαρμοστούν

σε εσωτερικές εκλογικές διαδικασίες (σε συλλόγους, εταιρείες, επαγγελματικές ενώσεις κ.λπ.), καθώς και για την έκφραση της γνώμης των πολιτών σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης.

Οι απαιτούμενες θεσμικές και νομικές παρεμβάσεις αφορούν τρεις άξονες: (α) την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη, (β) τη διασφάλιση των δημοκρατικών αρχών και (γ) την αλλαγή των διαδικασιών διεξαγωγής των εκλογικών διαδικασιών, ώστε να είναι εφικτή η ενσωμάτωση των τεχνολογιών ηλεκτρονικής ψηφοφορίας.

- *Προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη.* Οι πολιτικές πεποιθήσεις των πολιτών κατοχυρώνονται από την υφιστάμενη νομοθεσία ως ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα. Η εισαγωγή, όμως, των τεχνολογιών ηλεκτρονικής ψηφοφορίας δημιουργεί νέες απειλές κατά της ιδιωτικότητας του πολίτη. Κατά συνέπεια το θεσμικό πλαίσιο θα πρέπει να επεκταθεί ώστε να καλύπτει και αυτές τις απειλές. Για παράδειγμα, είναι ανάγκη να αντιμετωπιστούν ζητήματα όπως η "οικογενειακή ψήφος", οι ψηφοφορίες στον εργασιακό χώρο, οι υποχρεώσεις των εταιρειών που παρέχουν υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών και πρόσβασης στο διαδίκτυο, η διασφάλιση της μυστικότητας της ψήφου κατά τη διάρκεια της εκλογικής διαδικασίας και κατά την καταμέτρηση των ψήφων κ.ά. Είναι προφανές πως αυτά τα ζητήματα είναι ιδιαίτερα σύνθετα και απαιτείται περαιτέρω μελέτη και ανοικτός διάλογος για τη διαμόρφωση των απαιτούμενων ρυθμίσεων.
- *Διασφάλιση των δημοκρατικών αρχών.* Οι θεμελιώδεις δημοκρατικές αρχές, όπως αυτές αναλύθηκαν σε προηγούμενη ενότητα, αφορούν κάθε δημοκρατική διαδικασία ανεξάρτητα από την εμβέλεια της (εθνική, τοπική, κ.λπ.). Κατά συνέπεια θα πρέπει να αποφευχθεί η ανεξέλεγκτη χρήση τεχνολογιών ηλεκτρονικής ψηφοφορίας που δεν σέβονται τις θεμελιώδεις δημοκρατικές αρχές, καθώς ένα τέτοιο γεγονός, εκτός από τις προφανείς επιπτώσεις στην ποιότητα της Δημοκρατίας, θα αποτελούσε και δυσφήμιση για τις τεχνολογίες και τα συστήματα ηλεκτρονικής ψηφοφορίας, με αποτέλεσμα να υπονομεύσει την ανάπτυξη της σχετικής αγοράς. Συνεπώς, οι ρυθμιστικές παρεμβάσεις είναι απαραίτητες και μπορούν να λάβουν πολλές μορφές, όπως αυτορύθμιση, πιστοποίηση συστημάτων και διαδικασιών, ρυθμιστικές παρεμβάσεις ανεξάρτητων διοικητικών αρχών κ.ά.
- *Αλλαγές στις εκλογικές διαδικασίες.* Η αξιοποίηση συστημάτων ηλεκτρονικής ψηφοφορίας απαιτούν αλλαγές στις εκλογικές διαδικασίες. Έτσι, ζητήματα όπως η αύξηση του χρόνου διεξαγωγής των εκλογών, ο έλεγχος της αξιοπιστίας των συστημάτων κ.λπ. θα πρέπει να ρυθμιστούν νομοθετικά.

Επιπλέον, είναι σημαντικό να ενθαρρυνθεί η συμμετοχή των πολιτών στο διάλογο για τη διαμόρφωση του σχετικού νομικού και θεσμικού πλαισίου, έτσι ώστε τόσο σημαντικές αποφάσεις να μην ληφθούν ερήμην των πολιτών.

Δραστηριοποίηση των φορέων της αγοράς

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη παράγραφο, η ανάπτυξη της αγοράς της ηλεκτρονικής ψηφοφορίας εξαρτάται από ένα πλήθος παραγόντων. Η διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών μπορεί να διευκολυνθεί με την ανάληψη των κατάλληλων δράσεων εκ μέρους των φορέων που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της ιδιωτικής οικονομίας, όπως τα επιμελητήρια, το Υπουργείο Ανάπτυξης, καθώς και σύνδεσμοι και ενώσεις εταιρειών (π.χ. ΣΕΠΕ). Οι παρεμβάσεις αφορούν τους εξής τομείς:

- *Διασφάλιση της ποιότητας και αξιοπιστίας των συστημάτων.* Είναι προφανές ότι αυτός είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες για την ανάπτυξη της σχετικής αγοράς. Ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί με τη διαμόρφωση και κωδικοποίηση των προδιαγραφών που απαιτείται να τηρούν τα συστήματα αυτά. Οι προδιαγραφές αυτές δύναται να αποτελέσουν τη βάση για ένα σύστημα πιστοποίησης.
- *Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών.* Η καχυποψία που εκφράζεται από μεγάλο μέρος των πολιτών θα πρέπει να θεωρείται λογική και αναμενόμενη, καθώς η γνώση για τα συστήματα αυτά περιορίζεται στους κύκλους των επιστημόνων και τεχνοκρατών. Κάθε προσπάθεια εφαρμογής των συστημάτων ηλεκτρονικής ψηφοφορίας θα πρέπει να συνδυάζεται από δράσεις ενημέρωσης των πολιτών, με στόχο την αποδοχή και τη συμμετοχή τους. Επιπλέον, είναι σημαντικό να ενθαρρυνθεί η συμμετοχή των πολιτών σε όλες τις διαδικασίες για τον προσδιορισμό των απαιτήσεων και προδιαγραφών που θα τηρούν τα συστήματα αυτά.
- *Ενίσχυση της έρευνας.* Τα συστήματα ηλεκτρονικής ψηφοφορίας αντιμετωπίζουν ακόμη αρκετές τεχνολογικές προκλήσεις και κατά συνέπεια η έρευνα στο χώρο θα πρέπει να ενισχυθεί.
- *Εξάπλωση της χρήσης των νέων τεχνολογιών και του διαδικτύου.* Η διείσδυση των τεχνολογιών πληροφορικής και του διαδικτύου στον ελληνικό πληθυσμό παραμένει χαμηλή. Η περαιτέρω εξάπλωση της χρήσης των νέων τεχνολογιών και του διαδικτύου αποτελεί βασική προϋπόθεση για την επιτυχία των συστημάτων ηλεκτρονικής ψηφοφορίας.

Τέλος, θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι η ανάπτυξη της ηλεκτρονικής ψηφοφορίας και η εμπάθυνση της Δημοκρατίας θα πρέπει να συμβαδίζουν και οι δράσεις προς τις δύο κατευθύνσεις θα πρέπει να αναπτυχθούν παράλληλα.